

TADEUSZ LEWASZKIEWICZ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zdzisław Stieber (1903–1980). Materiały i wspomnienia, pod redakcją Doroty K. Rembiszewskiej, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2013, ss. 296

Książkę wydaną pod redakcją Doroty K. Rembiszewskiej można uznać w pewnym sensie za zbiorową monografię o życiu, dorobku naukowym i organizacyjnym Zdzisława Stieberta, wybitnego polonisty i sławisty. Składa się z następujących części: **Wprowadzenie** (H. Popowska-Taborska, *Wprowadzenie*, s. 9–10; D. K. Rembiszewska, *Od redaktorki*); **Działalność naukowa Zdzisława Stieberta** (J. Siatkowski, *Zdzisław Stieber – życiorys naukowy*, s. 15–31; J. Zieniukowa, *Badania dialektologiczne Zdzisława Stieberta na Łużykach w latach 1931–1932*, s. 33–45; E. Wolnicz-Pawłowska, *Łemkowskie badania Profesora Zdzisława Stieberta*, s. 47–58; H. Popowska-Taborska, *Badacz dialektów kaszubskich i inicjator prac nad Atlasem językowym kaszubszczyzny*, s. 59–66); **Aktywność organizacyjna Zdzisława Stieberta** (W. Pianka, *Udział Profesora Zdzisława Stieberta w tworzeniu warszawskiej sławistyki*, s. 69–76; J. Siatkowski, J. Waniakowa, *Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA) – projekt prof. Zdzisława Stieberta a obecna rzeczywistość atlasowa*, s. 77–86); **Korespondencja** (H. Popowska-Taborska, *Z kroniki dialektologa. Fragmenty listów Zdzisława Stieberta do Marii Obrębskiej (-Stieberowej)*, s. 89–102; H. Popowska-Taborska, *Listy od Profesora Zdzisława Stieberta*, s. 103–116; D. K. Rembiszewska, *Korespondencja Zdzisława Stieberta z Kazimierzem Nitschem*, s. 117–142; J. Rieger, *Listy Jurijsza Szewelowa do Zdzisława Stieberta*, s. 143–149); **Działalność dydaktyczna i opieka naukowa Zdzisława Stieberta** (*Doktoraty wypromowane przez prof. Zdzisława Stieberta*; E. Siatkowska, *Profesor Zdzisław Stieber jako dydaktyk i opiekun naukowy (garść osobistych wspomnień i refleksji)*, s. 157–169); **Dorobek autorski Zdzisława Stieberta** (Z. Rudnik-Karwatowa, *Bibliografia prac naukowych Zdzisława Stieberta*, s. 173–215); **Spuścizna uczonego w archiwaliach** (J. Arvaniti, *Materiały Zdzisława Kazimierza Stieberta w zbiorach Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie (1903–1980)*, s. 219–233); **W kręgu rodziny Stiebertów** (R. Taborski, *Powiązanie rodziny Stiebertów ze światem artystycznym*, s. 237–242); **Wspomnienia z lat wojny** (Z. Stieber, *Lwowskie wspomnienia*, s. 245–266); **Wykaz osób**, s. 267–275; **Dodatki** (*Indeks osób*, s. 279–287; *Noty o autorkach i autorach*, s. 289–292; *Spis ilustracji*, s. 293–296).

W książce znajduje się 61 fotografii, m.in. Z. Stieberta w otoczeniu uczniów, fotografie z wypraw dialektologicznych, fotokopie okładek publikacji i rękopisów prac naukowych

uczonego, pocztówek, listów do uczonych, dokumentów osobistych. Niektóre fotografie ogląda się ze wzruszeniem.

Jak wynika ze spisu treści, dorobek naukowy i organizacyjny Z. Stiebera przedstawiły wybitni językoznawcy. Z pewnością z opracowań tych skorzystają historycy językoznawstwa polskiego i słowiańskiego.

Chciałbym zwrócić uwagę na kilka spraw. Działalności naukowej i organizacyjnej Z. Stiebera poświęcono przed 2013 rokiem 85 publikacji: artykuły jubileuszowe, nekrologi, wspomnienia, materiały konferencji zadedykowanych pamięci prof. Z. Stiebera. Fakty te świadczą o randze uczonego w językoznawstwie polskim i słowiańskim.

Warto wymienić językoznawców wypromowanych przez prof. Z. Stiebera: Karol Dejna (1947), Paweł L. Smoczyński (1951), Witold Śmiech (1955), Hanna Popowska-Taborska (1959), Zuzanna Topolińska (1959), Janusz Siatkowski (1960), Maria Jeżowa (1960), Wanda Budziszewska (1962), Piotr Bąk (1962), Irena Winkler-Leszczynska (1963), Ewa M. Siatkowska (1964), Mieczysław Basaj (1965), Jadwiga Cz. Zieniuk (1966), Kwiryna M. Handke (1968), Kazimierz Feleszko (1969), Cezar Piernikarski (1969), Violetta Koseska-Toszeva (1970). Uczniowie Z. Stiebera przyczynili się w znacznym stopniu do rozwoju językoznawstwa polskiego i słowiańskiego.

Bardzo ciekawe źródło do historii językoznawstwa polskiego stanowią listy Z. Stiebera do żony, do Hanny Popowskiej-Taborskiej i do Kazimierza Nitscha. Całe listy lub ich fragmenty są opatrzone komentarzami H. Popowskiej-Taborskiej i D. K. Rembiszewskiej. Natomiast Janusz Rieger omawia treść listów Jurija Szewelowa do Zdzisława Stiebera, a w dodatku zamieszcza w całości jeden list z początku 1980 roku.

Listy zawierają wiele materiału dotyczącego rozwoju naukowego Z. Stiebera (informacje o studiach podczas zagranicznych pobytów stypendialnych, o przebiegu prac terenowych itd.), własnych planów badawczych, ocen całego dorobku lub konkretnych prac innych językoznawców, przebiegu tworzenia środowiska naukowego w Łodzi i w Warszawie, konfliktów w językoznawczym środowisku naukowym. O wielu tych sprawach brak wiadomości w publikacjach.

Przykładowo zacytuję fragmenty kilku listów. List z Pragi (18 II 1929) świadczy o tym, jak bardzo intensywnie Z. Stieber pracował podczas pobytu stypendialnego:

W listopadzie i w grudniu czytałem głównie teksty staroczeskie do Husa włącznie i niektóre z XVI wieku. Równocześnie „przewaliłem” gramatykę historyczną czeską na razie nie Gebauera, którego chcę przestudiować dopiero po lepszym zaznajomieniu się z czeszczyzną, ale ze skryptów Profesora Smetánki, obowiązującym dla tutejszych studentów. W grudniu i styczniu dużo czasu zabrała mi ostateczna redakcja i przepisanie pracy słowackiej. Oprócz tego w styczniu zabrałem się do różnych czeskich opracowań dialektologicznych, z których przy dobrej woli można się jednak czegoś nauczyć.

Poza tym chodzę na seminarija profesorów Weingarta i Smetánki, w styczniu dużo pracowałem w laboratorium Prof. Chlumskiego, [...] (s. 118–119).

Z. Stieber bardzo pracowicie spędzał czas również na Łużycach (Budziszyn, 5 XI 1931):

Byłem 3 dni na wsi i zebrałem dużo bardzo ciekawego materiału dialektalnego. Szło to bardzo dobrze i łatwo, sam też mówię już niezłe po lużycku i z ludźmi mówię tylko tak (na wsi). Jeden dzień spędzę w Budziszynie, potem pojedę (jutro) znowu w teren. [...] (s. 99).

Z listu do H. Popowskiej-Taborskiej (14 II 1968) wynika, że Z. Stieberowi bardzo zależało na opinii naukowej Jana Safarewicza:

[...] Prosiłem w PWN, żeby moją I część Gram[atyki] por[ównawczej] posłał do przejrzania prof. Safarewiczowi, bo mnie interesuje jego opinia (s. 109).

K. Nitsch był niewątpliwie wybitnym uczonym i organizatorem językoznawstwa polskiego. Jego uczniowie to m.in.: Tadeusz Lehr-Spławiński, Tadeusz Milewski, Władysław Kuraszkiewicz, Stanisław Rospond, Stanisław Urbańczyk i właśnie Zdzisław Stieber. Jednak K. Nitsch dosyć często w relacjach międzyludzkich zachowywał się nerwowo. Językoznawcy wypowiedzieli się na ten temat w listach prywatnych i w drukowanych wspomnieniach. Z. Stieber miał również problemy z K. Nitschem, o czym pisał w kilku listach:

Byłem wczoraj z Nitschem na wspólnej wyprawie do Kruszowa pod Tuszymem. [...]; zatem poszło dobrze i nawet bez awantur (w ogóle od wakacji nie miałem ani jednej awantury z N.!) (Łódź, 22 X 1930) (s. 94).

Lehr-Spławiński namawiał mnie, żebym myślał już o habilitacji. Tłumaczyłem mu, że nie umiem o tem z N.[itschem] gadać, ale on mi wyperswadował, żebym jednak gadał. Więc powiedziałem o tem N. (korzystając z dobrego humoru). N. chrząknął, powiedział „bo z pana to jest dziwny człowiek”, a potem oświadczył, że może z tej łódzkiej pracy da się zrobić habilitację, ale zależy od tego, jaka będzie. Zresztą powiedział, że jeszcze ze mną o tem pomówi. Za to z Łużycami coś nie kroi, być może, że oboje zostaniemy w Polsce. [...] (Kraków, 17 V 1931) (s. 97).

Ciekawym, jak Nitsch rozumie to, co teraz mówi różnym ludziom, że jest moim asystentem. Bo stykamy się tak niewiele, że do prawdy nie wiem, o co chodzi (Kraków, 22 VI 1931) (s. 98).

Zdecydowałem się odłożyć na bok pracę łódzką i w ogóle zamiary habilitowania się u Nitscha z polskiego, a robić pracę słowiańską do [sic!] Spławińskiego właśnie na Łużycach. [...] (Kraków, 15 IX 1931) (s. 98).

Omówiona książka prezentuje się bardzo dobrze pod względem edytorskim, co jest głównie zasługą D. K. Rembiszewskiej. Z pewnością zainteresuje ona historyków języka i miłośników językoznawstwa.